

RINGER István

A sátoraljaújhelyi vár régészeti kutatásának főbb eredményei

Sátoraljaújhely város délnyugati határában magasodik a Sátor-hegy-csoport, amelyet a Magas-hegy, a Kecske-hát, a Sátor-hegy, a Boglyoska, a Szár-hegy, valamint a Várhegy alkotnak. Az erdőkkel és szőlőkkel borított hegyek a Tokaji-hegység többi részétől kissé elkülönülve, alföldi környezetükből emelkednek ki. A csoport délkeleti széléből kinyúló, 334 m Btf magaságú Várhegyet mély nyereg köti össze a tőle nyugatra emelkedő Sátor-heggyel.

A Várhegy dácit kőzetanyagú kúp, hosszú, keskeny platóval és meredek oldalakkal. A Várhegyen lévő, napjainkra csaknem teljesen elpusztult várral kapcsolatos okleveles források helytelen értelmezése hosszú időre gyökeret verő téveszmékhez vezetett. Détshy Mihály kutatásai tisztázták, hogy az V. István kancelláriájában 1261-ben kelt, a sátorelői hospesek jogállását rögzítő kiváltságlevélben szereplő castrum Saturhyg, azaz a sátorhegyi vár azonos az ugyancsak V. István általi, 1262. évi adománylevélben szereplő, patakinak mondott várral. Ez a vár, amely castrum Patak, castrum Potak, vagy castrum Potok alakban további 13–14. századi oklevelekben is előfordul, a tatárjárás után, közelebről nem ismert időpontban, a mai Sátoraljaújhely határában álló Várhegyen épült fel. A vár építése egybeesett Sátoraljaújhely alapításával, a már említett kiváltságlevél egyik pontja az újhelyi hospesek feladataként jelölte meg a vár ciszternájának vízzel való megtöltését. Sátoraljaújhely a királyi birtoknak számító pataki erdőispánság területén feküdt, amely nevét központjáról, a mai Sárospatakról kapta. A pataki ispánság 1323 körül megszűnt, királyi uradalom lett, amelyet 1392-ben adományoztak el végleg. Ez a történelmi körülmény magyarázza a várra vonatkozó korai oklevelekben szereplő megnevezést. A királyi parancsra felépült vár Sátoraljaújhely határában, a Patak felé vezető út fölött, Újhely határának Patakhoz közeli részén állt.

A vár jól védhető hegyre épült, vélhetően azzal a céllal, hogy védelmet nyújtson az ispánság lakóinak az esetleges újabb mongol támadás ellen, az Árpád-kor időszakában tehát elsősorban menedékvár volt, az uradalom központja továbbra is Patak maradt. 1262-ben a vár még nem volt teljesen befejezve: ekkor István herceg a Balog-Semjén nemzetségből való Ubul fia Mihály ispánnak adta örök birtoklásra a vár északi tornyát, amely akkor még nem volt kész. Az adománylevél szót ejt a vár ciszternájáról is, amelyet ostrom esetén Mihály ispán és örökösei közösen használhattak a királyi vár várnagyával. A vár első ostromát egy beháborúban állta ki, 1264-ben. Ekkor IV. Béla és fia, István herceg között háború tört ki. István feleségét és gyermekeit a király seregei foglyul ejtették az ostrom által bevett várban. A várat 1281-ben is megostromolták, ekkor a hivatalát vesztett nádor, az Aba nembeli Finta lázadt fel az uralkodó, IV. László ellen. A vár felépítése és Újhely alapítása után a pataki erdőuradalom belső szerkezete átalakult, az ispánság északi részén Újhely központtal egy kisebb egység jött létre, a városhoz és a várhoz csatolva Táj, Borsi, Kovácsi és Obozligete bir-

tokát. A vár és az uradalom királyi birtoklása részben királynéi birtoklást jelentett az Árpád-korban és az Anjou-korban is. I. Károly 1310 körül a Baksa nembeli Simon fia Györgynek adományozta az uradalmat, ám 1319-ben visszavette azt. 1312 és 1316 között súlyos harcok dúltak a vidéken, a király ellen fellázadt Aba Amádé hívei támadtak a pataki ispánságra, majd 1316-ban Petenye fia Péter lázadt fel a király ellen. I. Károly 1327 körül ismét eladományozta az uradalmat és a várat, ezúttal Babonics János egykori horvát-szlavón bán majd királynéi tárnokmester kapta meg, aki 1334-ben az újhelyi várban végrendelkezett. Halála után az uradalom visszaszállt a királyra, s 1392-ig az uralkodó kezén maradt. Ekkor Perényi Miklós egykori Szörényi bánnak adományozta Zsigmond, a Krassó megyei érsomlyói uradalomért cserébe. 1428-ban Perényi Miklós fia – aki szintén Miklós volt – Zsigmond király seregében Galambóc ostromára indult, ahol végrendeletet készített, majd nem sokkal később meghalt, a birtok pedig visszaszállt a királyra.

1429-ben aztán Zsigmond az uradalmat és vele Újhely várát a három Pálóci-testvérnek: Mátyus országbírónak, György esztergomi érseknek, s Imrének adta, Sempte és Szakalya várakért cserébe. A család utolsó férfi tagja, Antal elesett a mohácsi csatában, s az újhelyi vár – hasonlóan Sárospatak városához – Perényi Péter kezébe került. Perényitől 1528 elején János király foglalta el, de 1529-ben Ferdinánd hadvezére, Katzianer visszafoglalta. Perényi 1534 februárjában Újhely várából keltezte azt a levelet, melyben a kassai tanácstól kőműves mestereket kért sárospataki építkezéseihez. Az utolsó újhelyi várnagy az a Wégh Ambrus volt, aki az időközben felépült sárospataki vár első várnagya is lett. A hadászati szempontból vélhetően már elavult várat egy 1538-as adat leromboltként említi, s ugyanerről az állapotról tanúskodik egy 1546-os és 1548-as oklevél is. Újhely vára ezt követően nem szerepel a forrásokban.

A vár tervszerű régészeti kutatása 2007-ben indult meg, Sátoraljaújhely város kezdeményezésére. A régészeti feltárást a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma kezdte meg, 2017-től kezdődően pedig a Petőfi Irodalmi Múzeum Kazinczy Ferenc Múzeuma végzi a hosszú távú, tudományos tervkutatási program keretében zajló feltárást, jelen sorok írójának szakmai vezetésével. A vár régészeti feltárásába az elmúlt években egyetemi tanácsadás keretében bekapcsolódott az ELTE Magyar Középkori és Kora Újkori Régészeti Tanszéke, 2015-ben Bárdi-Jáky Bogáta és Hegyi Dóra, 2016-ban Hegyi Dóra és Nádai Zsófia, 2017-ben pedig Hegyi Dóra szakmai irányítása mellett. 2017-ben és 2018-ban munkatársként Giber Mihály vett részt a feltárás vezetésében. A kutatások 2008 és 2012 között a Várhegy platójának déli, míg 2013 és 2018 között az északi részén folytak. Az alábbiakban a két kutatási terület eredményeit ebben a felosztásban ismertetjük röviden.

A Várhegy északnyugat-délkeleti tájolású, meredek oldalakkal rendelkező fennsíkja szabálytalan, nyújtott ovális alaprajzi formát mutat, hossza 135 méter, legszélesebb része 50 méter. A plató északnyugaton csúcsban végződve egészen elkeskenyedik. A várat az eredeti sziklafelszín intenzív alakításával építették fel, ebbe vájva alakították ki a vár ciszternáit, monumentális méretű farkasvermét, s vélhetően más egyéb, még feltáratlan, eredeti terepszint alá nyúló struktúráit. A vár falai a sziklafelszín faragása, bányászása során nyert kőanyagból épültek, egyedül az egyes épületek sarokarmírozásához, nagyobb méretű szerkezeti elemekhez, valamint a profilált nyílászkeretekhez használtak eltérő – eddigi megfigyeléseink szerint két különböző típusba sorolható – kőanyagot. A terepadottságokat a vár építése során a legmesszebbmenőkig kihasználták, s noha a feltárás jelenlegi stádiumában az egyes periódusok építészeti képe még korántsem ismert, annyi bizonyosnak tűnik, hogy a középkor végére a vár a plató teljes területét magában foglalta.

A vár délkeleti zónájának jelentős része feltárássra került, így az itt lévő helyiségek, topográfiai egységek zömét főbb vonalaiban már ismerjük. A déli várrészt – a vár teljes területének

mintegy harmadát – egy monumentális, nyugat-keleti irányú farkasverem választotta el a vár többi részétől. A 6 méter széles, a szikla csaknem függőlegesre történő lefaragásával kialakított farkasverem részleges, 2 méter relatív bontási mélységig történő feltárását végeztük el. A teljes kitisztítását követően reményeink szerint nemcsak a fölötté húzódó, déli várrészbe vezető híd támrendszerének nyomai kerülnek majd elő, hanem a valószínűleg ide bezuhant faragott kő elemek segítségével rekonstruálni tudjuk majd a kapu szerkezetét is. A sziklaároktól délre egy vélhetően négy elemből álló helyiségsor húzódott. A plató hossz tengelyében helyezkedett el a déli várrészbe való átjutást biztosító, 6x6 méteres belvilágú kapualj. A helyiség járószintjének nagy részét a sziklafelszín egyenletes lefaragásával, helyenként habarcsos kiegyenlítéssel tették járhatóvá. A közlekedés szempontjából kevéssé frekvenciált északnyugati sarokban egy kisebb foltban megmaradt a töredezett, szálaban álló eredeti sziklafelszín. A tér északra, a sziklaárkon egykor átívelő híd irányába nyíló, 180 cm széles bejáratának keretelemei nem kerültek elő: ezek feltételezhetően még feltárássra várnak a kapu előtt lévő farkasverem omladékában. A helyiség keleti, erősen lepusztult, mindössze 60 cm magasságban megmaradt keleti falszövetében két ülőfülke in situ helyzetben lévő, 90, illetve 110 cm széles ülőpadja került elő, a kettő között pedig egy 100 cm széles küszöbvel ellátott – a ciszternát magában foglaló térbe átvezető – ajtó maradványa. A helyiség déli falszövetének nyugati végénél azonosítottuk egy ablak helyét, a körülötte lévő omladékban szerencsés módon előkerültek az ablakhoz tartozó keretelemek. Az egyszerű élszedésű, az egykor itt lévő vasrácsra utaló csaplyukakkal ellátott keretkövek közül a két oldalsó elem eredetileg egy gótikus, körtetagos ajtókeret szárköve volt, amelyeket utólagosan faragtak át a 49x94 cm belvilágú ablak kialakításához. Az ablaktól keletre került elő a helyiség déli kapujának 200 cm széles, korábban egy ajtó szárköként funkcionáló küszöbköve, a szárkövek fészkeivel együtt. A küszöb fölötti omladékból egy, a mérete alapján biztosan a kapuhoz tartozó, élszedés nélküli szárkövet, valamint 3 darab íves keretelemet bontottunk ki. Ezek rajzi felmérését követően egyáltalán nem tűnik kizártnak, hogy az 1980-as években a Várhegyen előkerült, 1533-as évszámmal ellátott zárókő ehhez a kapuhoz tartozhatott.

A belső várba vezető kettős kapuzattal ellátott közlekedőtől keletre találtuk meg a vár (egyik) ciszternáját. Ennek helye a térinformatikai felmérésen markáns suvadásként mutatkozott, amit a II. világháborús harcok során az itt talált nagymennyiségű lőszer alapján lőál-lásként használhattak. A szabályos kör alaprajzú, 6 méter átmérőjű vízgyűjtő nyugati részét a szikla lefaragásával, míg keleti részét – vélhetően az eredeti terep lejtése végett – legalábbis részben törtköves falazattal alakították ki. A vízgyűjtőt egy 6x9 méteres belvilágú térben alakították ki, amelybe a tőle nyugatra lévő kapualjból lehetett bejutni. Az újhelyihez hasonló hegyi várak esetében – ahol a kútfúrással csak ritkább esetben lehetett eredményt elérni – a ciszternáknak komoly stratégiai szerepe volt, hiszen hosszabb ostrom idején ezek segítségével lehetett megfelelő vízkészletet biztosítani. A részlegesen feltárt ciszterna a vár egyik legkorábbi eleme lehet, hiszen azt említi az 1261. évi hercegi városprivilegium, majd a következő évben Mihály comes és utódai számára kiadott ugyancsak hercegi adománylevél is. A sátorelői hospesek számos kiváltságuk mellett azt a kötelezettséget is megkapták, hogy háborús helyzetben vízzel töltsék fel a vár ciszternáját. Nemcsak az ostrom alá vett várbéliek szempontjából volt létszükséglet a nagyméretű vízgyűjtő, hanem minden bizonnyal már a vár felépítéséhez is létesíteni kellett ilyet, hiszen a falazáshoz óriási mennyiségű vízre volt szükség. A ciszternát a feltárás előtti terepszinthez képest 2,5 méter mélységig tisztítottuk meg a nagyköves omladéktól, eredeti mélysége, szerkezete csak teljes feltárását követően lesz majd tisztázható. Ettől keletre, a várfal vonaláig, a terepalakulat és a ciszterna északkeleti részén megfigyelt falmaradvány alapján újabb helyiséggel, vagy helyiségekkel számolhatunk, melynek kutatására az itt lévő földdepo elszállítását követően nyílhat majd lehetőség.

A központi kapualjtól nyugatra egy 8x6 méteres, osztatlan terű helyiséget tártunk fel. A helyiség északi, két rétegben megrakott falának nyugati végéhez közel egy külső lépcsősort bontottunk ki. A helyiség nyugati fala az erózió miatt olyan mértékben lepusztult, hogy a padlószinthez képest mintegy 100 cm mélységben tudtuk tisztázni alapozásának belső síkját.

Az utóbb az általunk korainak vélt ciszternát is magába foglaló, fentebb leírt épületrészek kialakítására vélhetően nem egyetlen fázisban került sor. Ezt bizonyítja, hogy a kapualj déli fala nincsen kötésben a tőle nyugatra lévő épület falával, hanem hozzáépült annak kváderköves sarok armírozásához. Ez utóbbi épületnek ráadásul már az abszolút keltezéséhez is több támpontunk van, ugyanis annak járószint alá lepusztult nyugati falára nyitott szelvényben dokumentálni lehetett a padlószinttől a sziklafelszínig terjedő teljes rétegsort, melyet utóbb a helyiség közepéig fel is tártunk. A 16. századi pénzekkel keltezett járószint alatt egy 40–60 cm változó vastagságú, épülettörmelékes, laza szerkezetű feltöltési réteg került elő, mely nagy mennyiségű állatcsont mellett gyorskorongon készült, többszörösen tagolt peremű, vékonyabb falú, belső oldalán néhány esetben zöld mázzal díszített fazekak és folyadéktároló edények töredékeit tartalmazta. Az innen feltárt, kronológiailag egységesnek tűnő, ám erősen töredékes kerámiaanyag keltezése a 15. század felé mutat, s ezt erősíti Luxemburgi Zsigmond ugyaninnen feltárt pénze is, amely post quem keltezi a feltöltési réteg keletkezését, egyben a fölötte lévő helyiség kialakítását is. Ez alatt a feltöltési réteg alatt, a helyiség északi falának lábazati kiugrásától kissé mélyebben már egy koromfekete, faszenes pusztulási réteg jelentkezett, amelyből nagy mennyiségű, a töredékek válogatása során magas találati arányt mutató, kronológiailag zárt, a késő Árpád-korra keltezhető kerámia lelet együttes került felszínre. Ebben a leletanyagban – amelynek részletes feldolgozása időközben megkezdődött – dominálnak a különböző méretű, kézi korongon készített, gyakran fenékbélyeggel ellátott, sötétbarna vagy sötétszürke színű, karcolt hullámvonallal és csigavonallal díszített fazekak. Ugyaninnen került elő egy rombusz alakú, pontkör díszítéssel ellátott ruhacsat.

A fentiekben taglalt épületrészekről délre a várudvar egy jelentős területét romtalanítottuk, ám a plató széleit ezzel a munkával nem értük el. Ugyanígy feltáratlan a plató délkeleti vége, ahol a jelentős, a három métert is meghaladó vastagságú omladékban egy torony maradványait sejtjük.

A Várhegy platójának északnyugati végét egy egyenlő szárú háromszög alakú – a hosszabbik oldalak 7 méter, a rövidebbik déli oldal 5 méter hosszúságú – torony zárta le. A torony déli falában, annak utólagos áttörésével egy egyszerű élszedéssel ellátott íves keretezésű ajtót alakítottak ki. A torony eredeti bejárata annak első emeletéről nyílhatott, amelyet vélhetően külső rámpán vagy lépcsőn lehetett megközelíteni. A torony nyugati fala csaknem teljesen kidőlt, keleti és déli fala viszont közel három méteres magasságban, aránylag jó megtartásban került feltárássra. Az épület belsejét kitöltő omladékban 16. századi kerámia leletanyag, és egy 16. századi dénárokat tartalmazó éremlelet került napvilágra. A keményre letaposott, agyagos padlószint sziklafelszínig történő átvágása során késő Árpád-kori edényanyagot és egy malomkővet találtunk. A háromszögű torony építését az Árpád-korra keltezhettük, s összefüggésbe hozhatjuk az 1262-ben Balogsemjén nembeli Ubul fia Mihály ispánnak tett adománylevéllel, amelyben a vár északi részén István ifjabb király egy épülőfélben lévő tornyot adományozott a Kállai család őseinek, annak különféle jogaival. A háromszögű toronytól délre a várudvar erősen tagolt sziklafelszínét jelentős szakaszban feltártuk. Itt került elő egy építési áldozatként értelmezhető lelet: egy szájával lefelé fordított bordázott nyakú, alján kereszt alakú fenékbélyeggel ellátott edénykében V. István pénze és egy tyúktojás volt elrejtve.

A háromszögű toronytól 21 méterre, a plató peremén futó nyugati várfal belső oldalán egy szabályos téglalap alaprajzú, külső méreteit tekintve 11 méter x 7 méteres épület alsó szintje

került napvilágra. A külső terepszinthez képest átlagosan 150-30 cm változó magasságban álló, a meredek hegyoldal felé ívesen, csaknem a terepszintig lepusztult, 200 cm vastagságú falszövet északkeleti sarkánál egy nagyméretű kiromlás mutatkozott. Az épület járószintjét a szikla lefaragásával, a várbelső terepszintjéhez képest mintegy 100 cm-rel mélyebben alakították ki. Az épület 6 méter x 5 méteres, azaz 30 m² belvilágú tere eredetileg osztatlan lehetett, három egyenlő részre történő tagolására utóbb kerülhetett sor. Belső terének északi harmadában egy 50 cm vastagságú, az épület falsíkjához utólagosan hozzáépített, keleti végén 100 cm széles, a keskeny tok és a habarcslenyomatok alapján eredetileg vélhetően fakeretes ajtóval ellátott osztófal került elő. Ezzel párhuzamosan, tőle 100 cm-re egy ugyanilyen vastagságú, utóbb azonban visszabontott másik osztófal maradványait dokumentálhattuk. Ennek visszabontását követően egy 5 m²-es és egy 25 m²-es tér alakult ki, amelyekből az utóbbi padlószintjét részben a visszabontott fal maradványaira is ráfutó, keményre letaposott, habarcsos-agyagos réteg jelentette. A kisebb térnél ilyen padló kialakítás nem mutatkozott, itt a helyenként üregszerű mélyedésekkel tagolt, durvábban lefaragott sziklafelszín jelentette a járószintet. A nagyobb tér keleti falában – az utóbb visszabontott osztófal vonalában – egy szűk, téglasorral keretezett, kifelé enyhén szélesedő nyílás maradványa került elő. Ezen a részen a fal belső síkjának vizsgálata során egy 100x110 cm-es utólagos elfalazást dokumentáltunk, amely a külső síkon ugyanakkor nem volt megfigyelhető. Ebben az elfalazásban alakították ki utóbb a szűk, bevilágító ablakként értelmezhető nyílást. A külső falszövetekben ezt leszámítva más nyílás nyoma nem mutatkozott, s ilyet a már említett falkiromlás kapcsán sem feltételezünk. A háromszögletű torony falvastagságával megegyező méreteket mutató robusztus épület kétséget kizáróan több szintes lehetett, amelyből a feltárás során a külső terepszinthez képest fél szinttel süllyesztett aléptímvány maradványa került elő. Ez a helyiség a külső terepről nem volt megközelíthető, az ide történő bejutás a fölötte lévő emeleti térből volt csak lehetséges. Az épület emeleti szintjének megközelítési módját egyértelműen nem tudjuk rekonstruálni. Mivel az épület nagyobb felületben megkutatott északi és keleti, valamint a még csak keskeny kutatóárokkaal megvizsgált déli külső falsíkja előtt nem mutatkozott olyan egyértelmű jelenlég, amelyet valamiféle külső lépcsővel, feljáróval lehetne összefüggésbe hozni, elvben az sem zárható ki, hogy az emeleti térbe (terekbe?) való bejutás a tőle nyugatra futó várfalszakasz belső síkja mentén kialakított folyosóról volt lehetséges. A nagyfokú pusztulás miatt a fenti kérdések taglalása már a hipotézisek tárgykörébe vezet.

Szintén csak feltételes adataink vannak az emeleti tér egykori lehetséges funkciójával kapcsolatban, amelyre az épület maradványainak feltárása során előkerült leletanyagból részben azért következtethetünk. Az épülettörmelék kitöltéséből az emeletről lezuhant vastag terazzo-burkolat darabok és számos boltozati téglá mellett egy íves ajtókeret elem és egy ülöpad töredéke is felszínre került. A helyiség déli oldalán koncentrálódva, az omladékban változó mélységben szétszóródva egy bezuhant szemes kályha maradványait tártuk fel. A kályhaszem töredékek társaságában két, eredetileg vélhetően szintén ülöpadként funkcionáló, feltételezésünk szerint utóbb azonban a fűtőberendezés számára egyfajta padka gyanánt átalakított, s ezáltal sarkaival egymáshoz illeszkedő köelem látott napvilágot. Az egységes képet mutató, s így vélhetően egyazon kályhához sorolható nagymennyiségű kályhaszem töredékből számos elem összeállítható volt. A vörös színű, négyzetes szájnnyílású, néhány példány esetében enyhén karéjos kiképzésű, 21x21 cm-es, tál alakú kályhaszemek, s az ezekhez tartozó, feles méretű sorzáró elemek boríthatták a kályha alsó részét, míg annak felső részén kisebb, 16x16 cm-es, ugyancsak négyzetes szájnnyílású tál alakú kályhaszemek sorakozhattak. A reprezentatívna korántsem nevezhető fűtőberendezés megélte a vár végső pusztulását, s vélhetően felállítására sem kerülhetett sor attól sokkal korábban. Az épületbelső omladéká-

ből előkerült, egységes kerámiaanyag az előzetes feldolgozás alapján ugyancsak a 16. század elejére keltezhető. Az emeleti térben feltételezett nyílásokról egyelőre közvetett adatunk sincsen, ám elvben azok előkerülésére még számíthatunk a nyugati várfalszakasz külső síkjának kutatása során. Jelen pillanatban annyi bizonyos, hogy a feltárt és fentiekben leírt épületmaradvány eredetileg még legalább egy szintet hordhatott, amelyben terazzo padlóval burkolt, fűtőberendezéssel ellátott helyiség állt, amelyből biztosított volt a lejtás az általunk feltárt szintre. Az itt lévő, alárendeltebb szerepű terek tároló helyiségek lehettek, de a két osztofallal cellaszerű kialakítást mutató alaprajz esetleg börtönként való értelmezést is megenged. A következő évek feladata lesz a többfunkciójú torony, vagy palota várfallal való kronológiai viszonyának végleges tisztázása, valamint a nagyobb helyiség padlószint-átvágása is, amely utóbbtól újabb időrendi adatokat remélhetünk.

A vár kerítőfalai közvetlenül a plató peremére épültek. Az eddig feltárt szakaszok alapján úgy tűnik, hogy – hasonlóan a várbelsőben eddig feltárt épületek falaihoz – a külső várfalat közvetlenül a sziklafelszínre ültetve húzták fel. A keleti oldalon feltárt várfalszakasz külső síkja előtt mért sziklafelszín mintegy 50 cm-rel van mélyebben, mint a fal belső oldalán lévő eredeti felszín. A fal szélessége ezen a szakaszon 200 cm. A vár eddig feltárt kerítőfal szakaszainak építési idejére vonatkozóan annyi tűnik bizonyosnak, hogy azok relatíve későbbi fázisban épülhettek az északnyugati platósúcson előkerült háromszögű toronymál, mivel annak falaiba nem voltak bekötve, hanem utólagosan épülhettek hozzá. A kérdést, hogy erre mikor kerülhetett sor, csak a fal belső oldalán feltárt rétegek leletanyagának elemzését, s a háromszögű torony irányában csaknem teljesen elpusztult fal további kutatását követően válaszolhatjuk majd meg. Az is csak a teljes feltárást követően válik majd világossá, hogy a plató peremét vélhetően mindenhol lezáró várfalak egyetlen építési periódusban készülhettek-e.

A feltárást jelenlegi stádiumában felszínre került falszakaszok, épületrészek konzerválása megtörtént. A konzerválási, állagvédelmi terveket Albert Tamás építész jegyezte, s ő készíti a vár turisztikai fejlesztésére vonatkozó tervanyagot is. A konzerválás során az omladékból előkerült kőanyag és cementmentes műemléki falazó habarcs felhasználásával a kiromlott falsíkok javítására, valamint a falkoronák lezárására törekedtünk, továbbá az anastylosis módszerét alkalmazva a biztosan azonosítható helyű nyíláskeretek másolatainak elhelyezését végeztük el. A régészeti feltárást 2019-ben a korábbiaktól nagyobb ütemben, több szakmai stáb közreműködésével folytatódik.

(A cikk eredeti megjelenése: Új Orpheus. A Petőfi Irodalmi Múzeum – Kazinczy Ferenc Múzeum Értesítője. Főszerkesztő: Ringer István. 3. szám, 2018. 8–15. o.; az átvétel lehetőségét köszönjük!)